

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Исторически Факултет

Катедра Нова и съвременна история

Тонка М. Костадинова

Външна политика на обединена Германия 1990 – 1998 г.

Автореферат

на дисертация за присъждане на научно – образователна степен „доктор“

Научен ръководител

доц. д-р Искра Баева

София

2011

I. Обща характеристика на дисертационния труд.

1. Актуалност на проблема.

Въпросът за външната политика на Германия след обединението вълнува учени и изследователи, занимаващи се с проблемите на съвременната история. С възстановяването на държавното си единство през 1990 г. Германия се превръща в страната с най-дълги граници и с най – многобройно население в центъра на Европа.

Нарастналият силов потенциал и икономическа мощ на ФРГ поражда редица сериозни въпроси за ролята, която обединена Германия ще играе в международните отношения и за евентуалната преориентация на германската външна политика в посока на по – ясно изразено преследване на национални интереси. Именно търсенето на научен отговор на тези въпроси превръща изследването на „новата” външна политика на страната в предизвикателство.

Проблемът за външната политика на Германия след обединението е особено актуален днес когато страната е водеща политическа сила в Европа и една от най – бързо растящите икономики в световен мащаб. Активното участие на Германия в международното регулиране на кризи и конфликти от рода на тези в Ирак и Афганистан прави проучването на причините, довели до подобен сериозен ангажимент наложително за изследователите на съвременната германска история.

Научният прочит на промените, белязали германската външна политика в първите няколко години след възстановяването на германското държавно единство е необходим с оглед на по – доброто разбиране на ролята, която Германия играе в системата на международните отношения днес. Поради липсата на научна литература по въпросите на международната дейност на Германия от 1990 до 1998 г. в българската историография, изборът на подобна тема е едновременно и предизвикателство, и отговорност.

Мотивацията, която се крие зад избора на въпросната тема е свързана с опита да се отговори на въпроса как първите осем години след обединението на Германия се отразяват върху мястото на страната на международната сцена и какви са аргументите въпросният период да се разглежда като преходен за германската външна политика.

2. Обект на дисертационния труд.

Обект на настоящото изследване е външнополитическата дейност на Германия в първите осем години след обединението на страната (1990 – 1998 г.) Поради широкия обхват на темата *предметът* на работата е ограничен до доминиращите теми на международната политика на Германия, които изиграват особено важна роля за „прехода“ в германската външна политика и за утвърждаването на страната на международната сцена. Като такива могат да бъдат посочени ролята на страната в изграждането и разширяването на Европейския съюз, германската политика в организации като ООН и НАТО, справянето с международни кризи и конфликти (войната в Персийския залив през 1991 г. и кризата на Балканите) и др.

Поради естеството на темата тя неминуемо подлежи на ограничение и не претендира да обхваща всички аспекти на външната политика на Германия след обединението. Посочените теми са избрани като приоритетни, тъй като изиграват съществена роля за формирането на външнополитическото поведение на коалицията ХДС/ХСС и СвДП през изследвания период.

Хронологичните граници на настоящата работа обхващат периода между 1990 и 1998 г. За начална точка на изследването е избрана 1990 г., тъй като тя бележи стратегическа промяна в германската външна политика с възстановяването на пълния външнополитически суверенитет на страната за пръв път след Втората световна война. Освен това събитията около обединението на Германия през 1990 г. бележат кулминацията на управлението на християндемократите в лицето на коалицията ХДС/ХСС и СвДП и завинаги оставят в историята Хелмут Кол като канцлера, повторно обединил Германия.

Международната дейност на Германия е проследена до приключването на последния мандат на коалицията, оглавявана от Х. Кол, тъй като това е краят както на продължилата 16 години християндемократическа „ера“ в управлението на Федерална република Германия, така и на т.нар. преходен период в германската външна политика.

3. Цели и задачи на изследването:

Дисертационният труд си поставя три главни цели:

- да анализира ролята на Германия в европейските и световни международни отношения непосредствено след края на Студената война.
- да проучи как международната обстановка след 1990 г. влияе, формира и изменя германската външна политика.
- да разкрие мотивите и решенията на управляващата коалиция ХДС/ХСС и СвДП, определили „преходния“ период в германската външна политика след обединението.

Реализацията на целите на дисертационния труд е осъществена посредством изпълнението на следните конкретни **задачи**:

1. Представяне на основните аспекти на външната политика на ГДР и ФРГ до 1990 г. и проследяване на главните тенденции в отношенията между двете германски държави. Извършен е анализ на основните вътрешно – и външнополитически фактори, довели до обединението на ФРГ и ГДР през 1990 г. и на начина, по който възстановяването на държавното единство променя параметрите на външната политика на Германия.
2. Изследване на международната дейност на Германия в първите четири години след обединението (1990 – 1994 г.) и на основните фактори (войната в Персийския залив, кризата в бивша Югославия), допринесли за някои съществени промени на германската външна политика. Проучена е ролята на Германия като двигател на европейската интеграция. Извършен е анализ на политиката по сигурността, която коалицията ХДС/ХСС и СвДП развива и осъществява в рамките на ООН, НАТО и СССЕ до 1994 г.
3. Изследване на международната дейност на обединена Германия по време на последния мандат на правителството на Х. Кол (1994 – 1998 г.). Направен е опит за равносметка на промените в германската външна политика и тяхното реално прилагане на международното поле чрез анализ на причините, довели до германското участие в мироопазващите и мироналагащите мисии на НАТО на Балканите и във военната акция на

НАТО срещу Косово. Извършен е обстоен анализ на германската роля в разширяването на Европейския съюз и НАТО.

4. Методи на изследване.

При изследване на германската външна политика след обединението преобладават два основни научни подхода – първият е, че краят на Студената война съществено променя параметрите на външната политика на Германия, тъй като премахва дългогодишните ограничения, поставени пред нея. Вторият подход е противоположен на първия и защитава тезата, че външната политика на Германия след обединението остава непроменена дори при новите геополитически обстоятелства.

Настоящият труд се опира на първата теза и представлява опит да се анализират годините между 1990 и 1998 като *преходен период* за германската външна политика.

Проблемите в настоящата дисертация са разгледани на базата на историческо – теоретичен подход. Външната политика на Германия е проучена в историческа перспектива чрез изследване на първични извори – официални документи, грами и лични мемоари на български, немски и английски език.

Получените резултати са вписани в контекста на либерал – институционализма като част от теорията на международните отношения. Външната политика на Германия е анализирана от гледна точка на мултилатерализма и институционалната интеграция, тъй като и след обединението външнополитическите стратегии и концепции на Федералната република продължават да се развиват в границите, поставени от международните организации. Разликата е в това, че след 1990 г. самата Германия поставя ударение върху ангажимента си в международните институции, водена от стремеж да докаже, че няма да преследва силова политика за реализиране на националните си интереси.

Вписването на историческия подход в рамките на либерал – институционализма е сред основните предизвикателства пред настоящото изследване. Съчетаването на двата подхода е съществен научен принос в изследването на съвременната германска външна политика.

5. Научна новост на изследването.

Външната политика на Германия се радва на огромен интерес в международен мащаб. С оглед на това се предполага, че темата е обект на множество изследвания и разработки. От една страна това действително е така, тъй като редица автори (предимно политолози и социолози) се занимават с ролята на Германия в международните отношения след 1990 г.

При по-дълбок прочит на наличната литература по въпроса обаче се налага изводът, че подходът към проблемите на външната политика на Германия след обединението е предимно политологичен и почти изцяло липсват анализи, базирани на документални източници и извори. В научната основа на настоящето изследване е залегнал системен анализ на съвършено нова за българската историография документация.

Опитът за исторически прочит на международната дейност на Германия след обединението е съществен принос на настоящата дисертация не само в българската, но и в международната литература.

Съществена научна новост на дисертационния труд е и опитът за комплексно изследване на приоритетните теми на германската външна политика. Въпреки че международната дейност на Германия се радва на широк интерес сред редица автори, подходът е предимно тематичен, като преобладават изследванията на конкретни аспекти на германската външна политика. Като цяло дори в германската историография е трудно да се открие системно и хронологично изследване на външната политика на коалицията ХДС/ХСС и СвДП за периода 1990–1998 г.

Затова и основният принос на настоящото изследване е именно да предложи *комплексен* научен анализ на германската външна политика в пръвите осем години след обединението чрез съчетаване на историческия и тематичния подход при изследването на проблема.

II. Обем и структура на дисертационния труд

Обем:

Дисертационният труд е разработен в общ обем от 288 страници, в това число основен текст – 267 страници, 124 документални, 21 мемоарни и 158 монографни (литературни) източници на български, английски и немски език.

Структура:

Увод	3
Глава I. Германският въпрос в системата на международните отношения. 1945 – 1990 г.	16
1. Историческо развитие. Основни аспекти на външната политика на ФРГ и ГДР до 1989 г. Падането на Берлинската стена.....	16
2. Вътрешнополитически аспекти на германското обединение. <i>Програмата от десет точки</i> . Валутно икономически съюз между ФРГ и ГДР.....	38
3. Международно осигуряване на германското единство. Процесът „2 плюс 4”.....	59
Глава II. Трети мандат на коалицията ХДС/ХСС и СвДП 1990-1994 г. Преходен период за германската външна политика	82
1. Основни принципи на външната политика на обединена Германия.....	82
2. Германия и кризата в Персийския залив. 1990-1991.....	95
3. Германска политика в процеса на разпадане на Югославия. 1990-1994.....	116
4. Германия и изграждането на Европейски съюз. 1990-1994 г.....	138
5. Германия в системите за колективна сигурност: ООН, НАТО и СССЕ.....	156
5.1. Германска политика в ООН.....	156
5.2. Обединена Германия в НАТО.....	166
5.3. Германска политика в процеса на институционализация на СССЕ.....	172
Глава III. Последен мандат на коалицията ХДС/ХСС и СвДП и международната дейност на обединена Германия. 1994-1998 г.	183
1. Германска политика в НАТО. 1994-1998 г.....	183
2. Европейска политика на Германия. 1994 - 1998 г.....	204
3. Външна политика на Германия по време на кулминацията на войната в Босна и Херцеговина. Германско участие в мироопазващите и мироприлагащите мисии на ООН и НАТО.....	222
4. Германска политика по време на кризата в Косово.	241
Заклучение	260
Библиография	267

III. Кратко изложение на дисертационния труд.

Глава I. Германският въпрос в системата на международните отношения. 1945-1990 г.

1. Историческо развитие. Основни аспекти на външната политика на ФРГ и ГДР до 1989 г. Падането на Берлинската стена.

Началото на изследването е поставено със системно представяне на основните насоки в развитието на германския въпрос до 1989 г. Разгледани са Берлинската блокада през 1948 г., изграждането на държавни структури в източната и западната окупационни зони и фактическото разделение на Германия през 1949 г., както и изграждането на Берлинската стена през 1961 г.

Тази част от дисертационния труд разкрива основните тенденции във външната политика на ФРГ и ГДР от създаването им до 1989 г. През този период двете германски държави не разполагат с пълен външнополитически суверенитет. СССР, САЩ, Великобритания и Франция се ползват с договорни права по отношение на Берлин и Германия, разглеждана като цяло. Затова и отношенията между двете германски държави биват изследвани на две нива - *първо*, като част от световното противопоставяне Изток – Запад и *второ*, на двустранна основа чрез анализ на конкретните политики на правителствата на ФРГ и ГДР.

В първите десетилетия след Втората световна война външнополитическите приоритети на ФРГ и ГДР се различават съществено и дори се взаимноизключват – през 50 – те години ФРГ бива постепенно интегрирана в западноевропейските структури и преследва обединение на Германия на базата на свободни избори (т.нар. *Deutschlandspolitik*). ГДР заема мястото си в Източния блок като се стреми към укрепване на следвоенното статукво и получаване на международноправно признаване с цел запазване на държавната си структура.

Тези фактори предопределят липсата на политически и икономически отношения между двете Германия до началото на 1970 – те години, когато благоприятното развитие на международните отношения се отразява и на връзките между ФРГ и ГДР. През 1972 г. двете германски държави подписват международен договор, който регламентира основите на отношенията помежду им, без обаче да предложи решение на германския въпрос. Той остава отворен до 1989 г., когато

„духът на времето” предлага на западногерманските политици уникален исторически шанс, от който те успяват да се възползват максимално.

Тази част от дисертационния труд завършва с подробно изследване на основните причини и събития довели до падането на Берлинската стена като главна предпоставка за възстановяване на германското държавно единство. Този повратен исторически момент е анализиран на базата на съвкупност от вътрешно – и външнополитически фактори.

Във вътрешнополитически план ударението е поставено върху делигитимацията на режима в ГДР заради отказа му да проведе реформи, насочени към либерализация и демократизация на системата. Това води до ескалация на общественото недоволство и до вълна от хиляди граждани, демонстрирали желание да живеят и работят на Запад. Политическите фрустрации благоприятстват възникването на опозиция в страната, която постепенно се организира в граждански комитети и партийни образувания и дава тласък на масовите протести, обхванали ГДР през есента на 1989 г. Тези процеси предизвикват дълбока криза в легитимността на системата в Източна Германия и са основният вътрешнополитически фактор, свързан с падането на Берлинската стена.

Наред с вътрешнополитическите причини, дестабилизацията на режима в Източна Германия е анализирана и на базата на външнополитически фактори: *първо*, международната изолация, в която ГДР изпада през 1989 г., тъй като изостава от духа на реформите, с които вече са ангажирани повечето източноевропейски държави и *второ*, загубата на подкрепа от страна на Москва поради изместване на фокуса на съветската външна политика от ГДР към ФРГ.

За развитието на събитията през есента на 1989 г. допринасят не само новите политически реалности в Европа, но и икономическото състояние на двете Германия. По това време икономиката на ГДР е изправена пред колапс, а ФРГ е икономически най –силната държава в Европа. Това оказва огромно влияние върху позицията на СССР по германския въпрос. В Съветския съюз предстои модернизация на икономиката и съветският лидер М. С. Горбачов е наясно с факта, че тежкото икономическо състояние на СССР може да бъде облекчено само с помощта на кредити от Запада, най – вече от ФРГ. Така изборът на ФРГ за приоритетен партньор на Москва за сметка на ГДР до известна степен предопределя съдбата на Източна Германия през есента на 1989 г.

2. Вътрешнополитически аспекти на германското обединение. Програмата от десет точки. Валутно – икономически съюз между ФРГ и ГДР

Втора част на първа глава разглежда вътрешнополитически аспекти на германското обединение. Обект на изследване е политиката на ФРГ и ГДР в първите месеци след падането на Берлинската стена. Подробно е анализирана *Програмата от десет точки за преодоляване разделението на Германия и Европа*, която за пръв път определя възстановяването на германското единство като оперативна политика на западногерманското правителство за решаване на германския въпрос.

Изследването отразява и позицията на Източна Германия, която се стреми да запази държавната си структура. През януари 1990 г. източногерманското правителство под ръководството на Х. Модров прави опит да запази суверенитета на ГДР като представя източногерманската концепция за обединение. Т. нар. *План на Модров* е поетапен и се състои от три фази: *първо*, подписването на договор между ФРГ и ГДР, който да запази двете страни като суверенни държави, които ще си сътрудничат икономически; *второ*, преминаване към конфедеративни структури и *трето*, образуването на „*обединени държави във форма на федерация, или Германски съюз*”.

Политическата дестабилизация и икономическата криза в Източна Германия обаче правят възможността за запазването на ГДР като самостоятелна държавна структура трудно изпълнима. Постепенно двете германски правителства пристъпват към реализацията на първата стъпка от вътрешнополитическо обединение – сключването на валутно – икономически съюз.

Изследването анализира подробно процеса на преговорите между двете германски държави и сериозните проблеми, свързани с преминаването на Източна Германия към принципите на пазарната икономика. Въпреки трудностите, *Договорът за икономически, валутен и социален съюз* е приет и подписан на 18 май 1990 г. Ключовите елементи в него са въвеждането на социално пазарно стопанство в ГДР и трансформацията на валутата на Източна Германия в дойче марка.

Паралелно с валутно-икономическия съюз, тази част от изследването разглежда и преговорите за сключването на вътрешнополитически съюз. Т.нар. *Обединителен договор* трябва да реши редица важни въпроси – тези за компетенциите на законодателните органи, за изграждането на обществена администрация, споразумения, уреждащи прехода в цялата социална мрежа (образование, наука, култура) и др.

Главна тема по време на преговорите е какви трябва да бъдат правните предпоставки за възстановяването на държавното единство – присъединяване на ГДР към юрисдикцията на основния закон на ФРГ (в съответствие с член 23 от западногерманската конституция) или изработването на нова, общогерманска конституция, която да регулира въпроса. Решението на източногерманското правителство правото на ГДР да премине под юрисдикцията на федералното право преопределят лесното протичане на преговорите за подписването на обединителния договор. Договорът е подписан на 31 август 1990 г. заради ангажимента на ФРГ и ГДР да приключат сложните външнополитически преговори за решаване на германския въпрос

3.Международно осигуряване на германското единство. Процесът „2 плюс 4”.

Трета част на първа глава разглежда външнополитическите аспекти на германското обединение.

Подробно е анализиран процесът „2 плюс 4” като израз на действителното правно положение на Германия през 1990 г. По това време Съединените щати, СССР, Великобритания и Франция все още разполагат с договорни права по всички въпроси, които засягат Берлин и Германия като цяло. Формулата, която засегнатите страни избират за решаване на германския въпрос се нарича „2 плюс 4” и има за цел да подчертае ангажимента на четирите сили за бъдещето на Германия.

Преговорният процес „2 плюс 4” недвусмислено разкрива позициите на САЩ, Великобритания, Франция и СССР по германския въпрос. Съединените щати демонстрират подчертана подкрепа към правителството на Федералната република, като обвързват обединението на Германия с четири конкретни условия: зачитане правото на самоопределение на германския народ, членство на обединена Германия в НАТО и ЕИО, мирно и поетапно обединение и международно признаване на следвоенните граници.

Британското и френското правителства също признават правото на самоопределение на германския народ, но се опасяват, че едно бързо обединение би могло да застраши европейската стабилност и сигурност (както политическа, така и икономическа). Приоритет на Великобритания и Франция е международното признаване на германско – полската граница.

По време на преговорния процес „2 плюс 4” най-трудно се осъществява договарянето с Москва. Заплаха за съветската сигурност, загуба на международния престиж, икономически съображения и др. са само част от причините за сложната

позиция на съветското ръководство. Най-сериозен проблем в преговорите се оказва въпросът за военнополитическата принадлежност на обединена Германия.

Изследването разглежда дългите и сложни договаряния между съветският лидер М. Горбачов и германския канцлер Х. Кол. В крайна сметка Горбачов поставя три условия срещу съветското съгласие за членството на обединена Германия в НАТО: *първо*, въоръжените сили на обединена Германия да се съкратят от 580 000 на 370 000 души, *второ*, на територията на ГДР да не се разполагат атомни, биологични и химически оръжия и *трето*, в договора „2 плюс 4“ да се постанови правото на Германия да избере към кой съюз ще принадлежи, без обаче изрично да се фиксира членството в НАТО. Съветските условия се превръщат в основни постановки на Договора за окончателно регулиране по отношение на Германия, който бележи успешното приключване на процеса „2 плюс 4“.

Договорът за окончателно регулиране по отношение на Германия е подписан на 12 септември 1990 г. на тържествена церемония в Москва. С него за пръв път след Втората световна война Германия получава пълен вътрешно и външнополитически суверенитет.

Изводи:

В резултат на изследването, извършено в първа глава от дисертационния труд може да се обобщи, че през 1990 г. германският въпрос бива успешно разрешен благодарение на съвкупност от фактори, всеки от които е подробно анализиран в хода на изложението. Към главните причини, довели до обединение на Германия спадат:

- *Първо*, промените в системата на международните отношения. Разведряването в съветско – американските отношения и „новото мислене“ на Горбачов изиграват огромна роля за края на конфликта Изток – Запад, доминирал системата на международните отношения в продължение на десетилетия.
- *Второ*, политиката на съветския лидер М. Горбачов за *перестройка* и *гласност*, която отключва сили, водещи до падането на социалистическите режими в цяла Източна Европа, включително този в ГДР.
- *Трето*, обществените сили и активността на гражданите от Източна Европа, довели до масови демонстрации и ускорили

делигитимацията на режимите във всички страни от социалистически блок, включително в ГДР.

- *Четвърто*, волята на германския народ за обединение;
- *Пето*, умело проведената политика на западногерманското правителство, многобройните дипломатически инициативи от страна на Х. Кол и Х. Геншер, конструктивните преговори между ФРГ и ръководствата на САЩ, СССР, Великобритания и Франция.
- *Шесто*, икономически фактори – от една страна готовността на ФРГ да спонсорира модернизацията на съветската икономика, която благоприятства благосклонното отношение на Москва по въпросите на германското обединение; от друга страна дълбоката икономическа криза в Източна Германия, която до голяма степен предопределя бъдещето на страната.

Безспорно към тези основни причини могат да се добавят редица други фактори, допринесли за германското обединение. Най-важното обаче е, че възстановяването на германското единство попада под знака на един повратен исторически процес, от който правителството на ФРГ успява да се възползва максимално. През есента на 1990 г. усилията на западногерманските политици и дипломати са увенчани с успех. Германия отново е единна.

Глава II. Трети мандат на коалицията ХДС/ХСС и СвДП 1990-1994 г. Преходен период за германската външна политика.

1. Основни принципи на външната политика на обединена Германия.

Втора глава започва с кратко представяне на основните принципи, от които ще се ръководи Германия в международната си дейност след обединението. Възстановяването на държавното единство променя параметрите на германската външна политика, като значително увеличава силовия потенциал на страната.

Изследването разглежда правните рамки, определящи основните принципи на „новата“ външна политика на Германия. Анализът е извършен на две нива: *първо*, чрез представяне и анализ на правните документи, пряко свързани с обединението на Германия (*Договорът за окончателно регулиране по отношение на Германия, Договор за добросъседство, партньорство и сътрудничество между ФРГ и СССР*,

Договорът относно условията на престоя и начините за плануването изтегляне на съветските войски от територията на Федерална република Германия и Германополският договор) и второ, чрез проучване на основните международни документи, свързани с края на Студената война, които имат пряко отражение върху германската външна политика (Парижска харта за нова Европа, Трансатлантическа декларация за отношенията между Европейските общности и Съединените щати и др.).

Наред с основните принципи на германската външна политика, тази част от изследването разглежда и основните приоритети, от които обединена Германия ще се ръководи в международната си дейност – *първо*, запазване на ангажимента на САЩ към Европа; *второ*, задълбочаване на Европейската общност с цел създаването на политически и икономически съюз; *трето*, интегриране на новите демокрации от Източна Европа в западноевропейското пространство; *четвърто*, поддържане на ефективни отношения с Русия и намиране на баланс в отношенията НАТО – Русия.

По – нататъшното изложение на дисертационния труд следва тези четири основни приоритети като база за анализ на международната дейност на обединена Германия.

2. Германия и кризата в Персийския залив. 1990-1991.

Тази част на дисертационния труд анализира германската политика по време на първия сериозен регионален конфликт след края на Студената война – кризата в Персийския залив през 1990 – 1991 г.

Изследването изхожда от две базисни точки: *първо*, липсата на ясно дефинирани германски интереси в региона на Близкия Изток, която затруднява заемането на позиция от страна на федералното правителство и *второ*, специфичното положение, в което Германия се намира в началото на кризата – когато на 2 август 1990 г. Ирак нахлува в Кувейт, преговорите за обединението на Германия не са приключили както във вътрешнополитически, така и във външнополитически план; все още няма подписан обединителен договор между ФРГ и ГДР, а процесът „2 плюс 4“, уреждащ външнополитическите условия на германското единство се намира в решаваща фаза.

Това е и причината, поради която първоначалната позиция на западногерманското правителство спрямо кризата в Персийския залив е изключително предпазлива – макар че подкрепя действията на международната общност, Германия се стреми да не предприеме действия, които биха затруднили или забавили процеса на обединение между двете германски държави.

Паралелно с тези две изходни точки са разгледани и последствията от кризата в Персийския залив за външната политика на Германия. На първо място следва да се посочи възникналата необходимост от „консумация” на увеличения в следствие на обединението силов потенциал на страната. Неспособността на Германия да консумира този силов потенциал непосредствено след 3 октомври 1990 г. предизвиква множество спекулации за политическата немощ на обединена Германия. Затова и тази част от изследването си поставя за цел да предложи задълбочен и обстоен анализ на причините за отказа на Германия да изпрати военно участие в Персийския залив.

Във времето, когато кризата в Персийския залив ескалира и Съединените щати подготвят военен отговор срещу Ирак, Германия продължава да се намира в изключително деликатна ситуация. Така напримет след 2 декември 1990 г., когато се провеждат първите общогермански избори, Германия навлиза в процес на съставяне на правителство. Първото общогерманско правителство поема функциите си на 18 януари 1991 г. – един ден след началото на операция „Пустинна буря”.

Предпазливата позиция на Германия във връзка с кризата в Персийския залив е свързана и с развитието на германско – съветските отношения. В началото на 1991 г. договорите, уреждащи отношенията между Бон и Москва, все още не са влезнали в сила. *Договорът за добросъседство, партньорство и сътрудничество между ФРГ и СССР* и обединителният *Договор “2 плюс 4”* трябва да бъдат ратифицирани от парламента в Москва през март 1991 г., а *Договорът, уреждащ изтеглянето на съветските войски от територията на Германия* – през април 1991.

Към това трябва да се добави и фактът, че по това време Съветският съюз се намира в период на разпад, а на територията на обединена Германия все още се намират близо 350 000 съветски войници. С оглед на нестабилната вътрешнополитическа ситуация в Москва, предпазливостта на Федералната република във външнополитическите ѝ ходове е напълно оправдана. Германското правителство се стреми да не дава на противниците на Горбачов аргументи, които биха затруднили и дори осуетили ратификацията на двата договора от Московския парламент. Фактически до ратификацията на Договора „2 плюс 4” през март 1991 г. Германия не разполага с пълен външнополитически суверенитет.

Германският принос в коалицията срещу Ирак е изцяло икономически. Изследването представя подробни данни за финансовата помощ, предоставена от федералното правителство за Съединените щати, Египет, Турция, Йордания, Сирия и Израел – в началото на 1991 г. приносът на страната се оценява на над 15 млрд. марки. Налага се изводът, че Германия е лоялен съюзник и подкрепя партньорите си

в рамките на възможностите, които специфичната ситуация на германската външна политика позволяват в дадения момент.

3. Германска политика в процеса на разпадане на Югославия. 1990-1994.

Второто сериозно външнополитическо предизвикателство за обединена Германия е свързано с кризата на територията на бивша Югославия, която води до междуетническа война и се превръща в заплаха за международния мир и сигурност като поставя на изпитание способността на международната общност за мирно уреждане на кризи.

Трета част от втора глава разглежда политиката на Германия в процеса на разпадане на Югославия. Най – голямо внимание е отделено на едностранното и преждевременно признаване на Словения и Хърватия от страна на Германия, тъй като това е единственият външнополитически ход, който изследователите на съвременната германска политика единодушно квалифицират като грешка.

Изледването се стреми да отговори на въпроса защо в края на 1991 г. Германия не се съобразява със съвместната позиция на международната общност и едностранно признава суверенитета на двете югославски републики. Анализирани са както външно, така и вътрешнополитическите мотиви зад решението на федералното правителство.

Във външнополитически план изпъква стремежът към утвърждаване ролята на Германия на международната сцена, особено след пасивното поведение на страната по време на конфликта в Персийския залив. Значение оказва и желанието на водещите лица на германската политика (Х. Кол и Х. Геншер) да приложат на практика принципа за самоопределение на народите като част от архитектурата на нова Европа. За Германия правото на самоопределение означава повече от принципа за ненарушимост на границите и запазването на държавния суверенитет, тъй като страната извоюва обединението си именно на базата на този принцип само година по – рано.

Във вътрешнополитически план водещ мотив са *първо*, традиционно близките отношения между управляващата коалиция на християндемократите и католическа Словения и *второ*, обществения натиск сред германското общество за признаването на Словения и Хърватска. По това време в германското публично пространство преобладава представата, че кризата в Югославия е резултат от сръбска агресия срещу правото на самоопределение на Словения и Хърватска. Тази представа се

подхранва и от политиката на опозиционните сили ГСДП и Съюз 90/Зелени, които настояват германското правителство да подкрепи обявяването на независимост на двете югославски републики. Тъй като подобни са настроенятията и сред управляващата коалиция, Х. Кол предпочита да извлече дивидентите от взимането на подобно решение за християндемократическата партия.

Така през есента на 1991 г. Германия предприема дипломатическа битка за признаването на Словения и Хърватия. На 23 декември 1991 г. федералното правителство обявява, че признава независимостта на двете републики. Едностранният ход на германското правителство е окачествен като е напълно несъвместим с идеята за общ подход на ЕИО и е осъден остро от изследователите на германската външна политика:

Изследването анализира и последиците от този ход на управляващата коалиция за германската външна политика. През следващите години германското правителство често е обвинявано, че с решението си за признаване на Словения и Хърватска е дало начален тласък на войната в Босна, а по – късно в Косово. Действително, едностранният ход на Германия през зимата на 1991 г. се оценява като грешка, особено ако се разглежда през призмата на усилията за създаване на Европейски съюз и на обща външна политика и политика по сигурността. Федералното правителство обаче не би следвало да понесе цялата отговорност за един конфликт, който може би е бил предопределен да избухне с оглед на надигането на национализма сред Югославските държави и предвид на неясната позиция на Европейската общност, Съединените щати и Русия в началото на кризата.

След признаването на Словения и Хърватия германската външна политика се „прибира“ навътре, преминава през кратък период на пасивност без сериозни политически и икономически инициативи на Балканите до учредяването на Контактната група по проблемите на Югославия през 1994 г.

4. Германия и изграждането на Европейски съюз. 1990-1994 г.

След обединението на Германия на 3 октомври 1990 г. преговорите за създаване на политически съюз между страните – членки на Европейските общности се превръщат в най-важния форум на германската дипломация. Още през пролетта на 1990 г. заедно с преговорите за възстановяване на германското единство правителството на ФРГ предприема редица инициативи съвместно с Франция целящи задълбочаване на европейската интеграция. Изследването си поставя за цел да проследи паралелното протичане на двата процеса, тъй като задълбочаването на

европейската интеграция става главната предпоставка за френското съгласие за обединение на Германия.

Х. Кол и Фр. Митеран представят идеите си за бъдеща интеграция на Европа още през април 1990 г. в три послания, изпратени до председателя на Европейския съвет. Тази част от дисертационния труд проследява и анализира богатата дипломатическа активност на правителствата на ФРГ и Франция за периода 1990 – 1992 г., чиито инициативи поставят формалното начало на преговорите за създаване на Европейски съюз и залягат в основата на Договора от Маастрихт.

Подробно е разгледана политика на Федералната република в две области от приоритетно значение за Германия *първо*, създаването на обща външна политика и политика по сигурността и *второ*, реализация на европейския икономически и валутен съюз.

Представени и анализирани са всички важни германско – френски предложения по въпросите на общата външна политика (*Съвместно германско-френско предложение от 6 декември 1990 г.*, *Съвместен германско - френски документ за сътрудничество по въпросите на сигурността в рамките на общата външна политика и политика по сигурността* от 4 февруари 1991 г., *Съвместен германско - френски договорен проект за обща европейска отбранителна политика и политика по сигурността* от 14 октомври 1991 г.). Специално място е отделено на германско – френския проект за изграждане на европейски въоръжени сили (Еврокорпус) като средство за задълбочаване на европейската интеграция.

Изследвани са предизвикателствата пред Германия, свързани с реализацията на общия пазар и конкретно европейската финансова криза през 1993 г. Разгледани са приоритетите и задачите на първото общогерманско председателство на Европейския съюз през първата половина на 1994 г., когато страната полага основите на работата за разширяване на Европейския съюз.

5. Германия в системите за колективна сигурност: ООН, НАТО и СССЕ.

Годините от 1990 до 1994 г. бележат важни промени за германската външна политика (най-вече в областта на политиката по сигурността), които са продиктувани от реформите в най – важните международни форуми, в които страната участва – Организацията на обединените нации (ООН), Северноатлантическия съюз (НАТО) и Съвещанието за сигурност и сътрудничество в Европа (СССЕ). Тази част от изследването разглежда политиката на Германия в

трите организации като основни стълбове на новата многостранна *архитектура по сигурността*. Федералната република се стреми да работи за „преплитане” на дейността на ООН, НАТО и СССЕ с цел осигуряването на ефективен инструментариум за опазване на мира и сигурността в света и в Европа.

5.1. Германска политика в ООН.

След края на Студената война на дневен ред в дейността на ООН излиза необходимостта от провеждане на реформи за по – ефикасно изпълнение на целите и задачите на организацията в условията на новия световен ред. Това налага и появата на множеството регионални конфликти в цял свят, чиито брой заплашително нараства в началото на 90 – те години.

Изследването анализира реформите в системата на ООН във връзка с двете им основни отражения върху германската външна политика:

Първо, структурната реформа на Съвета за сигурност на ООН и стремежът на Германия да получи статут на постоянен член в него. Дисертацията поддържа тезата, че макар искането на Германия за постоянно членство в Съвета за сигурност да е целесъобразно с оглед на икономическото състояние и геостратегическите промени след обединението на страната, в началото на 90 – те години Германия не е готова да поеме подобна роля. Страната все още не се е утвърдила като водеща политическа сила, дори напротив – германската политика в Персийския залив и процеса на разпадане на Югославия води до намаляване на международния ѝ престиж.

Второ, разгледани са реформите за засилване на мироопазващите и мироподдържащи функции на ООН, които налагат разрешаването на въпроса за участието на германски войници в действията на системата за колективна сигурност. Нарастването на регионалните конфликти в Европа и в целия свят налага Германия да определи ясно каква ще бъде ролята ѝ в опазването на световния мир и сигурност.

Подробно е изследван процесът за поправка в конституцията на страната, която да разреши изпращането на германски войници в територии извън Германия или извън обсега на НАТО. Политическият и обществен дебат продължава четири години и приключва на 12 юли 1994 г., когато Конституционният съд на Германия излиза с решението, че Федералната република като член на ООН има законното основание да участва в операциите на организацията като част от системата за колективна сигурност. Това е важна и съществена промяна в политическия живот на Германия и един от основните аргументи поддържащи тезата, че първите години след обединението представляват преходен период за германската външна политика.

5. 2. Обединена Германия в НАТО.

Промените в системата на международните отношения след края на Студената война се отразяват пряко и върху дейността и целите на Северноатлантическия пакт. През 1990 г. НАТО приема нова Стратегическа концепция, която цели да подготви Алианса за справяне с предизвикателствата на новото време, като едновременно с това намали военния му потенциал и увеличи политическото му значение.

Като страна – членка на НАТО Германия е пряко засегната от промените в стратегията на Алианса на няколко нива. На първо място следва да се споменат структурните реформи в германската армия, които се налага да бъдат предприети с оглед пригаждането на Бундесвера към новите цели и задачи на НАТО. Германското правителство приема собствена концепция за отбрана, озаглавена ***Военнополитически и военнoстратегически основи и основни насоки и концепции за реструктуриране на Бундесвера***, в която за пръв път официално се лансира идеята за изграждане на сили за реагиране при кризи в рамките на германската армия.

Новата военнопoлитическа стратегия на управляващата коалиция дава формалното начало на дебата за изпращане на германски военни части в мисии извън територията на страната. Тя има за цел да оптимизира структурата на Бундесвера, така че германската армия да бъде пригодена за участие в мисии на ООН, НАТО и СССЕ. Това е една от най – съществените реформи в германската политика по сигурността, породена от промените в стратегията на Северноатлантическия пакт.

5.2. Германска политика в процеса на институционализация на СССЕ.

От 1990 до 1994 г. германската външна политика неотклонно преследва институционализацията на Съвещанието за сигурност и сътрудничество в Европа и превръщането му в действаща регионална система за сигурност. Тази част от изследването разглежда конкретните инициативи на федералното правителство във връзка с превръщането на СССЕ в организация. Проследени са усилията на ФРГ за укрепването на СССЕ, особено по въпросите на сигурността и превенцията на кризи и опитите този процес да протече успоредно с признаването на ръководната роля на НАТО по въпросите на европейската сигурност. Анализирани са редица нови документи, свързано с германската политика в процеса на институционализация на СССЕ.

Изводи:

В резултат на направеното изследване във втора глава можем да обобщим, че годините 1990 – 1994 представляват своеобразен преходен период за германската външна политика, тъй като те катализират необходимостта Германия да поеме нова, по – активна роля както в международните дейности по опазване на световния мир и сигурност, така и в процесите на европейска и трансатлантическа интеграция.

Германия се изправя пред отговорността от прилагане на промените в параметрите на външната си политика непосредствено след обединението. Кризата в Персийския залив през 1990/1991 г. има силно „отрезвяващо” действие за федералната република, тъй като настойчивите искания за активно германско участие в похода срещу Ирак принуждават страната да изостави излюзиите, че съюзниците ѝ в системата за колективна сигурност ще чакат асимилирането на германското обединение и напасването на германската външна политика към новите обстоятелства след 1990 г. За Германия войната в Ирак е доказателство, че от страната се очаква да „консумира” промените в параметрите на външната си политика веднага. В началото на 90 – те години обаче Федералната република не е готова за подобно предизвикателство и отказът на управляващата коалиция да изпрати германски военни единици във войната срещу Ирак ще остане сред негативите за външната политика на страната през следващите години.

Отчасти за да компенсира този негатив, отчасти водена от амбиции за по-сериозна роля в международната политика, Германия поема водеща роля по време на следващото сериозно предизвикателство пред международния мир – кризата на територията на бивша Югославия. Анализът на *германската политика на Балканите* през 1990 – 1994 г. показва, че събитията в бивша Югославия катализират две важни последствия за Федералната република – *първо*, бавното, но сигурно придвижване на германската външна политика в посока на по – активно участие в системата за колективна сигурност, и *второ* – необходимостта от развитието на европейската интеграция в областта на сигурността и външната политика с цел бъдещо предотвратяване и справяне с кризи.

Най – големи успехи през изследвания период германската външна политика постига в областта на *многостранната дипломация*. С Хелмут Кол и Ханс – Дитрих Геншер, а по –късно и Клаус Кинкел като двигатели на редица процеси, свързани с европейската и трансатлантическата интеграция, равносметката само за първия мандат на коалицията ХДС/ХСС и СвДП е следната – ЕИО е трансформирана в Европейски съюз (ЕС), общеевропейският процес (СССЕ) е институционализиран в

Организация за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ), а НАТО е трайно установена в Европа с нова стратегическа концепция, която значително политизира Северноатлантическия пакт. По време на следващия мандат на правителството на Кол през 1994 – 1998 г. тези процеси допълнително се задълбочават, като посредством активната работа от страна на Германия, НАТО и Европейският съюз отварят вратите си за държавите от Източна Европа.

Глава III. Последен мандат на коалицията ХДС/ХСС и СвДП и международната дейност на обединена Германия. 1994-1998 г.

1. Германска политика в НАТО. 1994 – 1998 г.

След реформите в НАТО и свързаните с тях промени за германската външна политика (преструктуриране на Бундесвера и решението на Федералния конституционен съд от 12 юли 1994 г.) германското правителство концентрира усилията си върху перспективата за интеграция на страните от Източна Европа в Северноатлантическия пакт и свързаната с това необходимост от поддържане на баланс в отношенията НАТО – Русия. Тази част от изследването анализира ролята на Германия в НАТО като посредник между Русия и Съединените щати.

През втората половина на 90 – те години дипломатическите усилия на федералното правителство успяват да предотвратяват сблъсъка между Москва и Вашингтон във връзка с източното разширяване на Северноатлантическия пакт. Федералното правителство е активен участник в редица важни инициативи като програмата *Партньорство мир* и автор на концепцията за стратегическо партньорство между НАТО и Русия.

Федералният канцлер успява да спечели доверието на руския президент Б. Елцин, който открито определя Х. Кол като *“най-добрия си приятел на Запад”*. През 90 – те години между Кол и Елцин се развива политическо „приятелство”, на чиято основа се градят отношенията между Германия и Русия, а в известна степен и тези между Вашингтон и Москва. Развиването и задълбочаването на връзките с Русия след 1990 г. е сред безспорните външнополитически заслуги на коалицията на ХДС/ХСС и СвДП.

Германската политика във връзка с разширяването на НАТО е разгледана на три нива: *първо* – осигуряване и поддържане на диалог с Русия; *второ*, демонстриране на подкрепата на Германия към страните от Източна Европа и *трето*,

активната дипломатическа дейност и участие в дискусиите и работата в процеса на разширяване както в рамките на НАТО, така и в тези на Партньорство за мир.

При анализа на германската политика по въпросите на източното отваряне на Алианса са отчетени правителствените съображения, свързани с една по – широка линия в германската външна политика – интереса от политическа и икономическа стабилизация на Източна Европа, който правителството на Х. Кол преследва както в рамките на Европейския съюз, така и в тези на НАТО. Федералната република е особено зависима от стабилността и сигурността по източната си граница и възприема НАТО като важен мотор за политически промени, който ще подпомогне стабилизацията на Източна Европа. В този смисъл Германия разглежда членството в НАТО като важна подготовка за бъдещо членство на източноевропейските държави в Европейския съюз. Благодарение на политиката на федералното правителство, НАТО приема и лансира *принципа на отворените врати*, който предвижда приемането на всички източноевропейски държави, които отговарят на принципите на Северноатлантическия договор и допринасят за сигурността в евроатлантическата зона.

2. Европейска политика на Германия. 1994 - 1998 г.

Основен двигател на европейската интеграция до подписването на Договора за Европейски съюз, Германия задълбочава и доразвива европейската си политика по време на последния мандат на коалицията ХДС/ХСС и СъДП (1994 – 1998). Началото на мандата през октомври 1994 г. съвпада с германското председателство на Европейския съюз, затова и европейската интеграция заема приоритетно място във външнополитическата дейност на федералното правителство.

Тази част от изследването анализира трите основни приоритета на европейската политика на Германия за периода 1994 – 1998 г.: *първо*, изменение на Договора от Маастрихт с цел по – нататъшна институционализация на Европейския съюз; *второ*, разширяване на Европейския съюз на изток и започването на преговори за присъединяване с източноевропейските държави; *трето*, преминаване към третата фаза от валутно – икономическия съюз и въвеждането на единна европейска валута в страните – членки.

Представени и анализирани са конкретните инициативи на федералното правителство за задълбочаване на европейската интеграция като *Плана Ламерс – Шаубле*, *Предприсъединителната стратегия на ЕС*, *Съвместния германско – френски проект за основните насоки*, от които трябва да се ръководи *Общата*

външна политика и политика по сигурността, Европейски пакт за стабилност и развитие и др.

Подробно са разгледани обстоятелствата около едно от най-важните, но и противоречиви постижения на европейската политика на Германия за периода: *решението за създаване на единен европейски пазар и въвеждането на обща европейска валута*. За германското общество този процес се оказва особено болезнен, тъй като германците трябва да се сбогуват с германската марка – символ на просперитета и стабилността на Федералната република в продължение на десетилетия.

Дистанцията на времето все още не е достатъчна, за да се даде обективна оценка дали политиката и решението на федералното правителство за преминаване към единна европейска валута е донесло повече негативи или позитиви. Едно обаче е сигурно, решението на кабинета на Х. Кол има сериозни последици за ролята на Германия на международната сцена като значително увеличава значението и влиянието на страната в Европейския съюз и в международните отношения като цяло.

Изследването проследява и сериозната дипломатическа активност на федералното правителство по проблемите на източното разширяване на ЕС. Усилията на Германия са съсредоточени към перспективата Европейският съюз да отвори вратите си за определени страни от Източна Европа до 2000 г., като процесът следва да се осъществи в тясно партньорство с Русия. Тази линия е в духа на провежданата дълги години *източна политика* на федералното правителство, като новото измерение се състои в предвижданата по – голямата степен на ангажираност от германска страна към източноевропейските държави.

Още през есента на 1994 г. под председателството на Германия Европейската комисия разработва ***План за подготовка за присъединяване на асоциираните страни***, който е представен по време на среща на Европейския съвет в Есен на 10 декември 1994 г. Планът става известен като *предприсъединителна стратегия*, чиято основна цел е да институционализира връзката между Европейския съюз и асоциираните държави и да подпомогне интегрирането им в общия пазар. Предприсъединителната стратегия се превръща в основната рамка за развитие на отношенията между ЕС и източноевропейските държави.

Ангажиментът на Германия към Източна Европа ускорява процесите на интеграция и довежда до безпрецедентното разширяване на Европейския съюз от 15 на 27 страни –членки в рамките на по-малко от петнадесет години.

3. Външна политика на Германия по време на кулминацията на войната в Босна и Херцеговина. Германско участие в мироопазващите и миро –прилагащите мисии на ООН и НАТО.

След критиките във връзка с едностранното признаване на Словения и Хърватска през 1991 г. Германия не провежда активна политика на територията на бивша Югославия. Страната се въздържа от сериозни политически и дипломатически инициативи на Балканите до ескалацията на конфликта в Босна и Херцеговина през 1994 – 1995 г. Федералното правителство участва единствено в усилията за справяне с конфликта в рамките на ЕС, НАТО, ООН и СССЕ (ОССЕ).

Разгледана е германската дипломатическа дейност в международните опити за справяне с кризата, като например инициатива на федералното правителство за учредяване на т.нар. *Контактна група*, която се превръща в най – важният форум за международно уреждане на конфликта в Босна и Херцеговина. С инициативата за създаване на Контактна група Германия демонстрира готовност да поеме по-активна роля в разрешаване на конфликта в бивша Югославия.

Това се дължи както на промяната на стратегията на САЩ на Балканите, така и на факта, че Германия е пряко засегната кризата а в Босна и Херцеговина поне на три нива. *Първо*, конфликтът ескалира и протича в непосредствена близост до границите на страната и следователно представлява заплаха за германската сигурност; *второ*, потокът от бежанци, търсещи убежище в Германия натоварват социалната система и икономиката на страната и водят до социално и обществено напрежение – в края на 1995 г. в Германия се намират над 300 000 босненски бежанци, които оказват огромна тежест върху социалните служби и държавния бюджет; *трето*, войната в Босна и Херцеговина засяга Германия като член на ООН, НАТО, ЕС и ОССЕ, чиято обща цел е опазването на сигурността и стабилността в Европа.

Представен и анализиран е *Докладът за участието на Бундесвера в мерките за защита и подкрепа на Силите за бързо реагиране на територията на бивша Югославия* като преломен момент, който ще направи възможна бъдещата военна намеса на Германия на Балканите. Извършен е анализ на германското участие в операция *Преднамерена сила* през лятото на 1995 г., както и на ролята на страната в преговорния процес в Дейтън.

След подписването на споразумението от Дейтън Германия концентрира усилията си върху участие в мерките за прилагането му като поставя ударение върху

няколко основни групи проблеми като защита на човешките права, контрол над въоръженията, политическа стабилизация и др.

Изследването отделя особено внимание на германското участие в силите по прилагане на споразумението АЙФОР, тъй като то представлява първата директна консумация на приетата през 1994 г. поправка в германската конституция, която разрешава изпращането на германски военни части извън територията на страната или НАТО. На 6 декември 1995 г. парламентът на Германия гласува решението на правителството за участието на от 4000 до 5000 германски войници в планираната от НАТО операция по прилагане на споразумението от Дейтън. С това Германия заема четвъртото място (след Съединените щати, Великобритания и Франция) в приноса към войските на АЙФОР. След края на мандата на Силите по прилагане, те са преобразувани в *Стабилизационни сили* (СФОР), които продължават да работят за укрепване на мира в Босна и Херцеговина. Германия изпраща близо 1000 войници в контингента на СФОР като продължение на ежегодното германско участие в АЙФОР.

До края на последния си мандат правителството на Х. Кол поддържа сериозен ангажимент в Босна и Херцеговина и ефикасно подпомага усилията на международната общност.

4. Германска политика по време на кризата в Косово.

Косово излиза на дневен ред в международната политика през 1997 – 1998 г. с нарастване на сблъсъците между Армията за Освобождение на Косово (АОК) и сръбските части на територията на провинцията. Нови потоци от бежанци търсят спасение в съседни държави, като голяма част от тях се насочва към Германия. Така страната отново е изправена пред бежански проблем – през 1997 г. убежище в Германия намират 140 000 албанци, чийто брой заплашва да нарасне драстично. Това до голяма степен предопределя силната ангажираност на Германия с разрешаването на Косовския конфликт.

Тази част от дисертационния труд разглежда политиката на Германия в Косово като част от международните усилия за разрешаване на кризата. Германия споделя позицията на международната общност, че откъсването на Косово от Съюзна република Югославия представлява едностранно изменение на границите и следователно е нарушение на международното право. Правителството на Х. Кол следва една постоянна линия по косовския проблем като се обявява за максимална автономия за Косово при съблюдаване на суверенитета и държавната цялост на

Съюзна република Югославия, което трябва да се постигне чрез двустранни преговори между сърбите и косовските албанци. За разлика от политиката си по отношение на Словения и Хърватия през 1991 г., в случая с Косово Германия не подкрепя отделянето на областта и обявяването ѝ за независима и суверенна държава.

Обект на подробен анализ е дейността на Германия в Контактната група по проблемите на Косово. Федералното правителство преследва три основни цели в рамките на този своеобразен международен форум: *първо*, да окаже подкрепа на Съединените щати и да демонстрира, че е лоялен съюзник; *второ*, да привлече Русия в обща международна стратегия за справяне с кризата и *трето*, да обвърже международните действия с необходимостта от резолюция на Съвета за сигурност на ООН.

По време на кризата в Косово се извършва една съществена промяна в политическия живот на Германия – на изборите за парламент през есента на 1998 г. коалицията, оглавявана от Хелмут Кол губи властта след повече от 16 години на чело на Германия. Въпреки това сериозната промяна не се отразява отрицателно на формирането на външнополитическата линия на Германия и старото и новото правителство успяват да съгласуват политиката си по Косовския проблем. През октомври 1998 г. Бундестагът гласува германско участие при евентуална военна акция на НАТО в Косово.

Като цяло до края на 1998 г. германската политика се въздържа от активни действия в Косово поради конституирането на новия кабинет. Събитията в областта обаче ескалират и през пролетта на 1999 г. се стига до военна намеса от страна на НАТО. На 24 март 1999 г. Алиансът дава начало на операция *Съюзническа сила* като бомбардира сръбски обекти в Косово.

Съобразно решението на Бундестага от октомври 1998 г. Бундесверът взема участие в операцията на НАТО като изпраща 4 бойни самолета. Значението на германската акция е огромно, защото това е първото участие на германски сили във военни действия след Втората световна война.

Изследването анализира една особено важна дипломатическа инициатива на федералното правителство, лансирана след края на операция *Съюзническа сила*. По предложение на Германия, на 10 юни на среща в Кьолн външните министри на страните Г – 8 заедно с лидерите на балканските държави полагат основите на *Пакт за стабилност в Югоизточна Европа*, който поставя началото на един дългосрочен процес на политическа и икономическа стабилизация, адресиран към отстраняване на причините за конфликтите в Югоизточна Европа. В следващите години *Пактът за*

стабилност се превръща в основната рамка за развитие на отношенията между международната общност (особено ЕС) и страните от Югоизточна Европа.

Изводи:

По време на последния мандат на коалицията ХДС/ХСС и СвДП външната политика на Германия е белязана от прилагане на промените, приети по време на предходния мандат на правителството. От една страна, Германия дефинира и ръководи политиката си във връзка с реалната „консумация“ на измененията, настъпили след края на Студената война (разширяването на ЕС и НАТО), а от друга – страната поема действителна отговорност в уреждането на международни кризи и конфликти за пръв път след Втората световна война.

В рамките на НАТО федералното правителство спомага за трансатлантическата интеграция на източноевропейските държави като заедно с това допринася за поставянето на отношенията НАТО – Русия на нова, формална плоскост. Германия е страната, която оказва най – голямо политическо и икономическо съдействие на Русия и страните от Източна Европа. Освен това Германия е първата държава, която лансира т.нар. *двоен подход* и обвързва разширяването на НАТО с един друг изключително важен процес – разширяването на Европейския съюз.

Безспорно успешна е европейската политика на Германия. Подписването на Договора от Амстердам, въвеждането на единната европейска валута и предприетите конкретни стъпки към разширяване на Европейския съюз са доказателство за ясно дефинирани и успешно реализирани интереси в областта на европейската дипломация.

Всъщност *мултилатерализмът* като рамка за осъществяване на външната политика на Германия не е нов феномен. Старата Федерална република също се придържа стриктно към принципите на многостранната дипломация и многократно демонстрира воля и готовност за сътрудничество в рамките на международната общност. Дълбоките промени в системата на международните отношения след 1989 г. обаче носят някои изменения в това направление на германската външна политика. *Първо*, мултилатерализмът и институционалната обвързаност на страната се превръщат в рамка не само за реализиране, но и за формиране на външнополитическата линия и стратегии на Германия. *Второ*, крайт на Студената война променя по същество някои от приоритетните области на германската политика в рамките на международните институции. На първо място тук следва да се спомене развитието в т.нар. *източна политика* на федералното правителство. Докато

до 1989 г. източната политика на ФРГ е насочена предимно към *разведряване* и подобряване на отношенията с Изтока на двустранна основа, след 1990 г. можем да говорим за един *сериозен и конкретен ангажимент* от страна на Германия за интегрирането на източноевропейските държави в европейските и трансатлантическите структури. Тази промяна във фокуса на източната политика на Германия има политически, икономически и морални измерения.

Германия се придържа към принципите на многостранната дипломация и при участието си в справяне с международни кризи и конфликти като тези в Босна и Херцеговина и Косово. При анализа на германската политика на Балканите изпъква строгото придържане към многостранната дипломация, т.е. търсенето на решение изцяло в рамките на ООН, ЕС, НАТО, ОССЕ и Контактната група. Често ключовата роля на Германия при разрешаването на международни конфликти се състои в привличането и задържането на Русия в международните преговори за регулиране на съответната криза. Балканите остават в историята на германската външна политика с първото участие на германски войници във военни действия след Втората световна война.

Общи изводи и предложения:

В резултата на извършено в дисертационния труд изследване можем да обобщим, че промените в параметрите на германската външна политика породени от възстановяването на държавното единство водят до две основни последствия за ролята на Германия в международните отношения:

- *„ограничаване отвън“* – по време и непосредствено след обединението на Германия външната политика на страната е „ограничена“ чрез серия от международни договори и споразумения, които я поставят в строго определени рамки. Съкращаването на германския Бундесвер до 370 000 души, забраната за производство и притежание на атомно, химическо и биологично оръжие и др. са само част от мерките, които са предвидени като гаранция на мира в Европа. Германия подписва серия от международни договори, в които признава границите в Европа към 1990 г. за неприкосновени и се отказва от употребата на сила.

- *„самоограничаването“* на германската външна политика е второто важно последствие, настъпило в резултат от обединението на двете германски държави. Възстановяването на германското единство

създава предпоставки за реализиране на силова политика и преследване на национални интереси. Германия подчертава институционалната си обвързаност и се опитва да се утвърди като *цивилна сила*, промотираща мултилатерализма и отказа от употреба на сила в международните отношения.

Това, разбира се, не означава, че Федералната република изцяло се отказва от преследването на национални интереси. Извършеното изследване показва, че въпреки т.нар. *декларативна дипломация*, извеждаща на преден план строгото придържане към интересите на европейската и трансатлантическата интеграция, в определени случаи Германия все пак успява ефикасно да използва икономическата си мощ за налагане на собствени интереси (тук следва да се спомене „борбата“ за седалище на Европейската централна банка във Франкфурт на Майн и спорът за наименованието на единната европейска валута). Като цяло обаче германската външна политика през 1990 – 1998 г. остава строго подчинена на условията на многостранната дипломация и институционалната обвързаност.

В резултат на извършеното изследване се налагат следните основни изводи за външната политика на Германия в първите осем години след обединението:

1. 1990 – 1998 г. е преходен период за германската външна политика, тя претърпява редица съществени промени, подробно анализирани в дисертационния труд.
2. Германия поема по – активна роля в международните усилия за уреждане на регионални спорове и конфликти и полага основите за участието на страната в редица мироопазващи и мироналагащи мисии и през XXI век.
3. Германия се утвърждава като водеща сила в европейската политика като успешно съдейства за задълбочаването на европейската интеграция и разширяването на Европейския съюз. Германия е първата държава, която лансира т.нар. *двоен подход* и обвързва разширяването на ЕС с един друг изключително важен процес – разширяването на НАТО.
4. Външната политика на Германия успява да намери един адекватен баланс между собствените си интереси и интересите на Съединените щати и Русия.
5. Този преходен етап на германската външна политика протича сравнително плавно тъй като е базиран на принципите на политическия континуитет. С малки изключения политиката на Германия през периода

остава строго в рамките на мултилатерализма – Германия на международната сцена между 1990 и 1998 г. е Германия в ООН, НАТО, ЕИО (ЕС) и СССЕ (ОССЕ).

Заклучение:

Осем години след обединението Федералната република се е утвърдила като водеща сила в европейската политика, основен стълб на европейската и трансатлантическата интеграция и главен икономически фактор в световен мащаб. „Преходният период“ за външната политика на страната е приключил и тя е трайно установена в рамките на мултилатерализма и многостранната дипломация. *Нормализацията* на германската външна политика предоставя на Германия възможността да поема права и задължения наравно с останалите си партньори и съюзници от международната общност – предизвикателство, което ще трябва да бъде посрещнато от съюза между ГДСП и Съюз`90/Зелени. Новата коалиция получава в наследство една силна и добре позиционирана на международната сцена Германия, която ще бъде основен фактор в международните отношения и през XXI в.

IV. Справка за основните научни постижения с приносен характер в дисертационния труд:

1. На базата на сериозна документална основа е извършен нов преглед на развитието на германския въпрос до 1989 г. Представени и анализирани са нови за българската литература документи по добре познати и изследвани теми като външната политика на ФРГ и ГДР и развитието на отношенията между двете германски държави. Част 2 и 3 от първа глава съдържа нова информация за процесите довели до обединението на Германия, извършен е подробен анализ на редица нови документи относно вътрешно и външнополитическите преговори за възстановяването на германското единство. Изследвана е източногерманската позиция и политика по въпросите на обединението – тема, често пренебрегвана от редица изследователи на съвременната германска история.
2. За пръв път в българската литература подробно е представена и анализирана документалната основа за формиране и осъществяване на външнополитическата дейност на Германия, валидна и днес. На базата на тази основа е изследвана германската политика по време на първите сериозни международни конфликти след обединението на страната – кризата в Персийския залив и войната в Югославия. Проследена е цялостната политика на Германия в процеса на създаване на Европейски съюз, като ударението е поставено върху сключване на Договора от Маастрихт като успешна германско – френска инициатива. Анализирани са редица нови документи, свързани с германската политика в ООН, НАТО и СССЕ с цел представяне на промените, които обединението на Германия и края на Студената война носи за германската политика по сигурността.
3. Извършен е анализ на германската дейност относно разширяването на НАТО и Европейския съюз, базиран на сериозна научна основа. Изследвани са всички най – важни германски проекти и инициативи на базата на нови документални източници. Проследена е вътрешнополитическата обстановка в Германия и съображенията на различните държавни институции във връзка с процесите на разширяване на ЕС и НАТО. Отчетени са сложните взаимоотношения на страната със Съединените щати и Русия. Извършен е комплексен анализ на германската политика в Босна и Косово с подробно

представяне на германските инициативи за мирно уреждане на кризите и на факторите, довели до германското участие във военната акция на НАТО срещу Сърбия.

V. Научни публикации, свързани с дисертационния труд:

1. Костадинова, Т. Външнополитическо осигуряване на германското единство. Преговорите за Обединението на Германия. 1989/1990 г. В: Историческо бъдеще, под печат.

2. Костадинова, Т. Обединена Германия на Балканите – германска външна политика в процеса на разпадане на Югославия (1991 – 1995). В: Докторантски изследвания по социални и хуманитарни науки. Том 2, 2010 г. УИ „Св. Климент Охридски”, с. 159 –198.

3. Костадинова, Т. Падането а Берлинската стена – щастливото „недоразумение” на германската външна политика. В: Минало, 2009 (2), с. 66–72.

4. Kostadinova, T. Reunified Germany and the Dissolution of Yugoslavia. Proceedings of the 5th Annual Southeast European Doctoral Student Conference [online]

http://www.seerc.org/index.php?option=com_entities&view=book&layout=details&id=25